

8. Глухов В.В. Выбор стратеги промышленного предприятия / В.В. Глухов, А.В. Демидов. — СПб.: Северная звезда, 2002. — 52 с.
9. Модернізація економіки: проблеми, шляхи розвитку та перспективи. Матеріали МНПК. — Дніпропетровськ: НО «Перспектива», 2013. — 136 с.
10. Статистичний щорічник України за 2010 рік. — К.: ТОВ «Август-Трейд», 2011. — 559 с.
11. Шпанковська Н.Г., Канська О.І. Сучасні вимоги до металургійного виробництва та шляхи їх отримання // Металлургическая и горнорудная промышленность. — 2010. — № 7. — С. 275—277
12. Устойчивое развитие экономики: опережающее управление. Том 2. / Науч. ред. В.А. Подсолонко. Материалы IV МНПК. — Симферополь: ТНУ им. Вернадского — ДИ-АЙПИ. — 2013. — 412 с.

Стаття надійшла до редакції 14.11.2013

УДК 330.34.014.2

Панченко Ю. В., к.е.н., доцент
кафедри зовнішньоекономічної діяльності,
Херсонський національний
технічний університет

НАПРЯМКИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В СФЕРІ ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Анотація. Визначено домінантні характеристики формування бізнес-середовища та їх цільове призначення через обґрунтування стратегічних пріоритетів розвитку високих технологій та інтелектуальної власності.

Ключові слова: бізнес-середовище, високі технології, інтелектуальна власність, винахідницька діяльність, стратегічні пріоритети розвитку.

Вступ. На сьогодні світова економічна система активно формує нову парадигму економічного розвитку, яка істотно зменшує роль матеріально-ресурсних компонентів суспільного виробництва та підвищує роль інтелектуальної складової ресурсів.

Збільшення конкурентоздатності економіки на основі інноваційної діяльності обумовлюється перш за все здатністю продукування інновацій та об'єктів інтелектуальної власності. Держава, яка обрала для себе інноваційну модель розвитку на основі використання результатів інтелектуальної власності, повинна мати тісні зв'язки зі світовим науковим співтовариством, залучатися у світовий технологічний ринок, знаходити в ньому своє місце та цілеспрямовано його освоювати, переходячи від сировинних на високотехнологічні ринки. Основним ресурсом нової економіки на сучасному етапі є знання.

На теперішній час приріст валового продукту в першій десятці розвинених країн-технологічних лідерів на 75—80 % визначається економікою, побудованою на унікальних технологіях і знаннях. З цих позицій тема статті є актуальною.

Постановка задачі. Аналіз публікацій за позначеною темою [1—9] показує, що більшість робіт у сфері розвитку інноваційної діяльності присвячено еволюції інноваційних теорій, пропозиціям власного бачення понятійно-термінологічного апарату, визначенню критеріїв і ознак класифікації інновацій і нововведень, розгляду структури інноваційного процесу та керуванню ним, ціноутворюючим показниками інноваційного товару. Однак тематиці формування середовища, чутливого до інноваційної діяльності та ринку інновацій, приділяє свою увагу дуже обмежене коло дослідників.

До не вирішених частин проблеми напрямів розвитку ринку інновацій належать кількісні оцінки високих технологій та об'єктів інтелектуальної власності.

Метою роботи є аналіз структури формування бізнес-середовища на основі інтелектуальної складової ресурсів.

Результати. Найбільший вклад у прибуток на сучасному етапі розвитку економіки дають ті стадії інноваційного процесу, що пов'язані з нематеріальними компонентами. Головні елементи цієї частини додаткової вартості забезпечуються в процесі створення та використання об'єктів інтелектуальної власності. Саме на цих етапах їхнього життєвого циклу монопольне володіння знаннями дозволяє створювати значну додаткову вартість, яка потім може трансформуватися у відповідний прибуток (рис. 1).

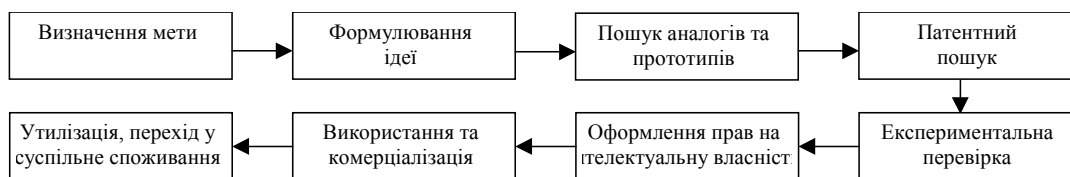

Рис. 1. Життєвий цикл об'єктів інтелектуальної власності

При визначенні мети створення інтелектуального продукту необхідно визначити необхідність та прогнозовані властивості майбутнього товару, його конкурентоздатність, попит на ринку, споживчі якості, вартість виготовлення, можливі строки реалізації.

Формулювання ідеї передбачає аналіз останніх досягнень у даній предметній області та їх можливості адаптації до досягнення наміченої мети.

На етапі пошуку аналогів і прототипів вивчаються технічна та правова інформація, що міститься в офіційних періодичних публікаціях, бюлетенях промислової власності, описах винаходів, промислових зразків і корисних моделей.

Патентний пошук передбачає вивчення патентних документів, класифікованих за технічними галузями. Він надає можливість дізнатися про проведені дослідження та інновації раніше, ніж з'явиться на ринку відповідна продукція.

Експериментальна перевірка є необхідним етапом, тому що тільки збіг теоретичних міркувань і узагальнень з дослідною апробацією може слугувати гарантією успіху у винахідницькій діяльності.

Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності полягає у власному виробництві або у продажу чи передачі прав на їх використання іншій юридичній або фізичній особі. При цьому весь прибуток від продажу інноваційного продукту залишається у власника інтелектуальної власності.

Після закінчення юридично зазначеного строку дії прав на об'єкти інтелектуальної власності вони переходять у суспільне споживання. Термін дії патенту на винахід складає 20 років, патенту на корисну модель — 10 років від дати подачі заявки.

З цих позицій науковий і практичний інтерес представляє формування бізнес-середовища через аналіз інтелектуальної власності та статистичний аналіз кількості високих технологій з їх градацією за строками впровадження (табл. 1).

При складанні табл. 1 в різні роки звітного періоду враховувалися високі технології, які використовуються в різних галузях економічної діяльності, запозичені як із зарубіжних джерел, так і знов створені вітчизняними розробниками.

Таблиця 1

**ДИНАМІКА КІЛЬКОСТІ ВИКОРИСТАНИХ ПЕРЕДОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ЗА СТРОКАМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ**

Види діяльності	Роки			Строки впровадження														
				до 1 року			1-3 роки			4-5 років			6-9 років			10 років і більше		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Зв'язок та управління	2577	3606	4217	273	417	435	604	852	1068	588	731	752	648	936	1094	464	670	868
Виробництво, обробка та складання	3330	3885	3789	621	612	455	720	1024	1184	1057	1172	632	471	536	729	461	541	789
Проектування та інжиніринг	1962	2066	2093	318	569	301	477	502	572	570	330	406	326	410	547	271	255	267
Автоматизоване спостереження	709	780	839	129	130	139	195	260	300	179	154	165	151	171	152	55	65	83
Автоматизоване транспортування матеріалів і деталей	142	189	268	14	25	33	46	58	116	33	50	48	19	30	44	30	26	27
Виробничі інформаційні системи	248	291	317	52	29	31	65	89	99	45	55	52	52	74	85	34	44	50
Нано-технології	222	381	54	73	186	4	67	85	9	16	23	18	23	27	10	43	60	13
Інші	153	303	1642	39	105	506	48	63	414	12	29	280	23	31	177	31	75	265
Усього	9343	11501	13219	1519	2073	1904	2222	2933	3762	2500	2544	2353	1713	2215	2838	1389	1736	2362

Складено автором: джерела [7, с. 247; 8, с. 291; 9, с. 271].

Труднощі тут полягали в зміні формулювань КВЕД, що характеризують домінантні ознаки та характеристики видів економічної діяльності, тому поряд із загальновизнаними позначеннями використовувались їх узагальнені поняття.

Найбільша кількість впроваджених передових технологій за видами діяльності припадає на такі галузі економіки, як зв'язок та управління, виробництво, обробка та складання, проектування та інжиніринг. Ця тенденція якісно зберігається незмінною у динаміці в усьому періоді, що розглядається, і визначає пріоритетність цих стратегічних напрямів використання високих технологій у розвитку економіки України.

У порівнянні з 2010 роком, у 2012 році відбувся підйом кількості використаних передових технологій у всіх видах діяльності, в тому числі: зв'язок та управління — на 64 %, виробництво, обробка та складання — на 14 %, проектування та інжиніринг — на 7 %, автоматизоване спостереження — на 18 %, автоматизоване транспортування матеріалів і деталей — на 89 %, виробничі інформаційні системи — на 28 %.

Як свідчить аналіз табл. 1, для всіх видів економічної діяльності спостерігається поступове зміщення максимальних значень технологій, що мають різні строки впровадження, в бік їх скорочення. Якщо в 2010—2011 роках максимальна кількість високих технологій для таких галузей, як зв'язок та управління припадала на технології зі строками впровадження 6—9 років, виробництво, обробка та складання, а також проектування та інжиніринг на технології зі строком впровадження 4—5 років, то в 2012 році найбільше число високих технологій для всіх видів технологій, що аналізуються, крім нанотехнологій, припадає на технології зі строком окупності від 1 до 3 років. Така ж тенденція зберігається і для динаміки кількості високих технологій не тільки використаних, а й знов створених. Це свідчить про те, що організації, де відбуваються ці впровадження, в першу чергу піклуються про отримання прибутку у короткостроковій перспективі. Такий момент не слід вважати позитивним, тому що це суперечить стратегії сталого розвитку виробництва, спрямованого на отримання сталого прибутку в різні періоди його господарської діяльності.

З метою визначення домінантних характеристик формування бізнес-середовища вітчизняної винахідницької інтелектуальної діяльності розраховано ваговий вклад охоронних документів щодо створення високих технологій за видами економічної діяльності в результативну складову вітчизняної винахідницької діяльності в цілому по Україні (табл. 2).

Представлені в табл. 2 дані характеризують інноваційну здатність економіки України, виражену через продукти інтелектуальної власності. Під інноваційною здатністю економіки мається на увазі здатність продукувати знання, проривні технологічні ідеї, розробляти нові та удосконалювати наукоємні продукти та продукцію, послуги та технології, впроваджувати їх в практику з метою отримання прибутку і забезпечення конкурентоздатності [6].

Інноваційна діяльність у сучасних умовах формування економіки знань є системою взаємопов'язаних стадій загального інноваційного циклу, що починається з придбання населенням країни певної суми знань і завершується використанням матеріальних і інтелектуальних результатів.

Аналіз динаміки загальної кількості охоронних документів виявляє зростання їх загальної кількості у 2012 році порівняно з 2010 роком на 96 %. Це свідчить про формування сталого бізнес-середовища в інноваційній сфері економіки країни, в якому, як впливає з табл. 2, кількість винаходів і заявок на корисні моделі зменшилась на 8 %, у той час як на промислові зразки зросла на 16 %. Такі ж тенденції спостерігаються і для всіх видів економічної діяльності.

Таблиця 2

ДИНАМІКА КІЛЬКОСТІ ОХОРОННИХ ДОКУМЕНТІВ ЩОДО СТВОРЕННЯ ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЗА ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ

Охоронні документи	Усього високих технологій			Проектування та інжиніринг			Виробництво, обробка та складання			Автоматизоване транспортування матеріалів і деталей			Автоматизоване спостереження			Зв'язок та управління			Виробничі інформаційні системи			Нано-технології		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
винаходи	166	274	230	42	36	20	32	93	46	30	4	—	21	31	9	9	33	10	3	—	—	27	42	12
ваговий вклад, %	27	27	19	18	30	14	29	25	11	55	25	—	36	49	32	50	45	33	38	—	—	36	18	24
корисні моделі	407	560	704	187	84	112	76	144	130	25	10	1	38	27	17	9	20	20	5	6	—	48	181	38
ваговий вклад, %	66	56	58	78	69	80	67	40	31	45	63	25	64	43	61	50	27	67	62	100	—	64	81	76
промислові зразки	44	165	277	10	1	9	5	128	248	—	2	3	—	5	2	-	21	—	—	—	—	—	1	—
ваговий вклад, %	7	17	23	4	1	6	4	35	58	—	12	75	—	8	7	-	28	—	—	—	—	—	1	—
загальна кількість охоронних документів	617	999	1211	239	121	141	113	365	424	55	16	4	59	63	28	18	74	30	8	6	—	75	223	50

Складено автором: джерела [7, с. 244], [8, с. 287], [9, с. 267].

При аналізі табл. 2 виявляється також ряд цікавих особливостей розвитку винахідницької діяльності в економіці України. Так, в усі роки спостерігається деяка невідповідність суми цифр, що виражає загальну кількість охоронних документів з загальною кількістю високих технологій, вказаних у табл. 1. Це свідчить про те, що розглянуті види винахідницької діяльності в Україні охоплюють не всі створені в країні високі технології, і частина з них припадає на винаходи, запозичені за кордоном. У кількісному виразі це характеризує стан бізнес-середовища винахідницької діяльності в Україні.

Така тенденція зберігається і для динаміки кількості охоронних документів щодо вже не створення, а використання охоронних документів інтелектуальної власності по впровадженню високих технологій. У 2012 році видано 30356 охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності, у тому числі 3405 патентів на винаходи, 1557 з яких — на ім'я національних заявників [7, с. 256], 1848 — на ім'я іноземних заявників, тобто кількість заявок на патенти в Україні для іноземних заявників перевищує аналогічну кількість для вітчизняних заявників.

Протилежна тенденція спостерігається для розгляду ситуації щодо видачі охоронних документів на корисні моделі та промислові зразки. У 2012 році видано 9951 охоронний документ на корисні моделі, 9800 з яких — на ім'я національних заявників, 151 — на ім'я іноземних заявників. У 2012 році видано 1541 охоронний документ на промислові зразки, 1225 з яких — на ім'я національних заявників, 316 — на ім'я іноземних заявників. Це засвідчує про зміщення акцентів у розвитку інтелектуальної власності в Україні в бік промислового засвоєння та утримання прибутку від їх впровадження у короткостроковій перспективі, оскільки термін дії патенту на винахід складає 20 років, а на корисну модель і промисловий зразок — 10 років від дати подачі заявки, як зазначалося вище.

Представлені у табл. 2 дані характеризуються великим спектром числових значень охоронних документів для різних видів використаних високих технологій, тому необхідним є приведення цих даних до єдиної порівняльної шкали, для чого можуть бути використані темпи їх змін, що розраховувались як частка від ділення їх значень в наступному році на попередній (табл. 3).

Як впливає з розгляду табл. 3, провести типологізацію ознак формування бізнес-середовища скрутно. Стохастичні коливання показників інтелектуальної винахідницької діяльності скоріш свідчать про її нерівномірний характер, ніж про закономірності динамічного розвитку. Типологізація ознак формування бізнес-середовища потребує більш чіткого розподілу внутрішньої структури груп видів економічної діяльності, представлених у табл. 2. Тільки тоді можна міркувати про критеріальні ознаки формування інноваційної спроможності економіки України.

На підставі представленого матеріалу можна судити про те, що сучасні ринкові перетворення у вітчизняній економіці не сприяють позитивним технологічним змінам, направленим на інтегрування країни до міжнародних ринків високотехнологічної продукції. Для реалізації моделі економічного зростання необхідно вирішити ряд завдань, пов'язаних з технологічним оновленням виробництва, механізмом розширення інновацій, їх стимулювання та регулювання. Для цього необхідні не лише ресурси, а й кадри, дійсно зацікавлені у створенні інтелектуального продукту. Використання у практичній діяльності продуктів інтелектуальної власності зменшує обсяги виробничих витрат, підвищує рівень продуктивності праці, якість продукції та знижує її собівартість, що в свою чергу підвищує рівень рентабельності виробництва та його конкурентоздатності в сучасних умовах господарювання.

Таблиця 3

ТЕМПИ ЗМІН КІЛЬКОСТІ ОХОРОННИХ ДОКУМЕНТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА СТВОРЕННЯ ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Види діяльності	Охоронні документи					
	Винаходи		Корисні моделі		Промислові зразки	
	2011 2010	2012 2011	2011 2010	2012 2011	2011 2010	2012 2011
Зв'язок та управління	3,67	0,30	2,22	1,01	-	-
Виробництво, обробка та складання	2,91	0,49	1,89	0,90	25,60	1,94
Проектування та інжиніринг	0,86	0,56	0,45	1,33	0,10	9,01
Автоматизоване спостереження	1,48	0,29	0,71	0,63	-	0,40
Автоматизоване транспортування матеріалів і деталей	0,13	-	0,40	0,10	-	1,50
Нанотехнології	1,56	0,29	3,77	0,21	-	-
Усього	1,65	0,84	1,38	1,26	3,75	1,68

Розвиток винахідницької діяльності в сфері високих технологій в Україні є привабливим у тому відношенні, що вони приносять високі доходи від експорту та забезпечують можливість переорієнтації вітчизняного виробництва з внутрішнього попиту на зовнішній, знижуючи тим самим перенасиченість ринку.

Висновки. Аналіз напрямів розвитку високих технологій та інтелектуальної власності підтвердив їх цільове призначення через обґрунтованість стратегічних пріоритетів розвитку.

Аналіз стану формування бізнес-середовища, обумовлений інтелектуальною власністю, свідчить про перевищення заявок на промислові зразки і корисні моделі над кількістю заявок на винаходи, що свідчить про прагнення до отримання короткострокових прибутків при їх впровадженні, тому що строк реалізації винаходів майже вдвічі перевищує строки реалізації корисної моделі та промислового зразку.

Аналіз динаміки кількості високих технологій за строками їх впровадження виявив наявність максимумів, які доводяться на високі технології зі строками впровадження від 1 до 3 років, що засвідчує про отримання можливих прибутків від впровадження у короткостроковій перспективі, в той час, як для сталого розвитку виробництва необхідна комерціалізація результатів, тобто впровадження високих технологій з більш високими строками дії, і тільки комплексне використання різних наборів високих технологій забезпечить високу ефективність виробництва.

Література

1. Бельтюков Є.А. Фінансовий аспект підтримки інноваційного розвитку промислових підприємств / Є.А. Бельтюков, І.В. Черкасова // Економічні інновації. — 2009. — № 36. — С. 54—58.

2. *Геєць В.М.* Інноваційний шлях розвитку та економічне зростання / В. М. Геєць // Інноваційна Україна: науковий збірник. — 2005. — Вип. 7. — КНТУ «КПІ». — С. 38—42.
3. Провайдинг інновацій: підручник / Денисенко М.П., Гречак Д.П., Гаман М.В. — К.: Видавничий дім «Професіонал», 2008. — 448 с.
4. *Федулова Л.І.* Технологічна готовність політики України до нових викликів в умовах відсутності технологічної політики / Л.І. Федулова // Економіка України. — 2010. — № 9. — С. 12—26.
5. *Шарко М.В.* Управление развитием инноваций в промышленном производстве. — Херсон: Олди-плюс, 2010. — 448 с.
6. *Бутенко А.І.* Інноваційна спроможність суб'єктів підприємницької діяльності / А.І. Бутенко, Є.В. Лазарева. — О.: ІПРЕЕД НАН України, 2007. — 120 с.
7. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2012 р. // Статистичний збірник. — К.: Державна служба статистики України, 2013. — 287 с.
8. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2011 р. // Статистичний збірник. — К.: Державна служба статистики України, 2012. — 305 с.
9. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2010 р. // Статистичний збірник. — К.: Державна служба статистики України, 2011. — 282 с.

Стаття надійшла до редакції 02.12.2013

УДК 658.5:330.341.1

Рудь О. В., викл. економічних дисциплін,
Вінницький коледж
Національного університету
харчових технологій

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті розглянуто основні складові понятійного апарату інноваційного розвитку підприємств, проведено дослідження теоретичної сутності та наявності причинно-наслідкових зв'язків між такими економічними категоріями як інновації, інноваційний процес, інноваційна діяльність та інноваційний розвиток.

Ключові слова: Новації, інновації, інноваційний процес, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток.

Вступ. Сучасний світ стає все динамічнішим і розраховувати на успішну діяльність можуть лише ті підприємства, які здатні генерувати і успішно втілювати у практичну діяльність нові ідеї, нові рішення тощо. Тому саме інноваційний шлях розвитку, що орієнтується на довгострокову перспективу, відповідає реаліям «нової економіки». Для формування конкурентних переваг підприємствам необхідно орієнтуватися на інноваційний вектор розвитку, оскільки в динамічних економіч-